

9. Султанов А. А. К вопросу о суицидальном поведении практически здоровых лиц молодого возраста / А. А. Султанов // Научные и организационные проблемы суицидологии. – Москва : Изд-во Моск. НИИ психиатрии МЗ РСФСР, 1983. – 219 с.
Sultanov, A. A. K voprosu o suicidal'nom povedenii prakticheski zdorovyh lic molodogo vozrasta [To the question about suicidal behavior practically of healthy persons of young age] / A. Sultanov // Nauchnye i organizacionnye problemy suicidologii. – Moscow : Izd. Mosk. NII psihiatrii MZ RSFSR, 1983. – 219 p.
10. Шнейдман Э. Душа самоубийцы / Э. Шнейдман // Суицидология: прошлое и настоящее: проблема самоубийства в трудах философов, социологов, психотерапевтов и художественных текстах. – Москва : Когито-Центр, 2001. – С. 360–402.
Shnejdman, Je. Dusha samoubijcy [Soul suicide] / Je. Shnejdman // Suicidologija : Proshloe i nastojashhee: Problema samoubijstva v trudah filosofov, sociologov, psihoterapevtov i hudozhestvennyh tekstah. – Moscow : Kogito-Tsentr, 2001. – P. 360–402.

УДК 159.9

В. Й. Бочелюк

Received: September 6, 2017

Received: September 28, 2017

Accepted: October 10, 2017

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ МОТИВИ І МЕХАНІЗМИ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ В СУСПІЛЬСТВІ

В статті розглядаються соціально-психологічні мотиви і механізми поведінки людини в суспільстві. Наголошується на тому, що людина, в якій її власне існування виступає як внутрішня необхідність, як потреба, розширює об'єктивно задані межі часу, виявляючи поведінкову спрямованість особистості, яка вказує на головну її справу, це справа є базисом особистості. Базис втілюється в певній життєвій позиції та дає змогу людині вибирати, чому присвятити себе і своє життя, що і як робити кожен день, кожен годину. По-іншому складається життя людини, якщо вона дійсно знає, що для неї є найважливішим і відповідно до цього регулює свою діяльність, роблячи те, що для неї дійсно має значення. Усвідомивши одного разу своє життєве кредо, людина знаходить основу для своєї життєвої активності.

Особлива увага приділяється систематизації різноманітних факторів прогнозування поведінки особистості. Вони мають різний сенс у передбаченні майбутніх дій індивіда.

© Бочелюк В. Й., 2017

Мотиви і механізми людської життєдіяльності інтерпретуються як такі, які забезпечують утворення та відтворення сукупного життєвого ресурсу людини. Передбачається, що людина «не знає» свого сукупного ресурсу, не завжди може його оцінити, але певне уявлення про нього вона має; воно є тим підґрунтям, яке визначає характер і рівень домагань. І саме воно формує і направляє певним чином соціальну поведінку людини, орієнтоване на соціальні предмети і відносини (а не на психологічні стани), тобто перетворює людину на члена суспільства, а не тільки ізольованого автора свого «Я».

Ключові слова: соціально-психологічні мотиви, соціально-психологічні механізми, поведінка людини, суспільство.

Bochelyuk V. I. Socio-Psychological Drives and Mechanisms of Individual Behavior in Society. The article deals with the social psychological motives and mechanisms of human behavior in society. The emphasis is that a personal existence appears as internal necessity and need, objectively expands the defined time limits, revealing the behavioral orientation of a personality, appealing to his main reason, which stands as a basis of a personality. The basis is embodied in a particular life position which allows a person to solve the problem of devoting himself and his own life, the actions which should be done every single moment. The life of a person is different if he really knows what is most important for him and manages meaningful things according to it. Realizing once his vital credo, a person finds the basis for his life activity.

Particular attention is paid to the systematization of various factors predicting personal behavior. They have different meanings in predicting the future actions of the individual.

Motives and mechanisms of human life are interpreted as those that ensure the production and reproduction of the total life resource of a person. It is assumed that a person «does not know» his total vital resource, he cannot always appreciate it, but he has some idea of it; and it is the very basis that determines the nature and level of claims. In addition it precisely forms and directs a certain way of social behavior oriented toward social objects and relationships (and not to psychological states), that changes a person into a member of society, and not just an isolated author of his own «Self».

Key words: social psychological motives, social psychological mechanisms, human behavior, society.

Бочелюк В. И. Социально-психологические мотивы и механизмы поведения человека в обществе. В статье рассматриваются социально-психологические мотивы и механизмы поведения человека в обществе. Подчеркивается, что человек, в котором его собственное существование выступает как внутренняя необходимость, как нужда, расширяет объективно заданные пределы времени, проявляя поведенческую направленность личности, указывающую на главное ее дело. Это дело составляет базис личности. Базис, воплощается в определенной жизненной позиции, позволяющей человеку выбирать, чему посвятить себя и свою жизнь, что и как делать каждый день, каждый час. По-другому складывается жизнь человека, если он действительно знает, что для

него есть самым важным, и в соответствии с этим изо дня в день управляет собой, делая то, что для него действительно важно. Осознав однажды свое жизненное кредо, человек находит основу для своей жизненной активности.

Особое внимание уделяется систематизации различных факторов прогнозирования поведения личности. Они имеют разный смысл в прогнозировании будущих действий индивида.

Мотивы и механизмы человеческой жизнедеятельности интерпретируются как такие, которые обеспечивают производство и воспроизводство совокупного жизненного ресурса человека. Предполагается, что человек «не знает» своего совокупного ресурса, не всегда может его оценить, но некоторое представление о нем он имеет; и именно оно является тем основанием, которое определяет характер и уровень притязаний. И именно оно формирует и направляет определенным образом социальное поведение, ориентированное на социальные предметы и отношения (а не на психологические состояния), то есть превращает человека в члена общества, а не только изолированного автора своего «Я».

Ключевые слова: социально-психологические мотивы, социально-психологические механизмы, поведение человека, общество.

Постановка наукової проблеми та її значення. Людина народжується, розвивається, стає особистістю, індивідуальністю, виконує низку дій і вчинків, перебуваючи в суспільстві, будучи його членом. Життєвий простір людини (або суспільство, у якому вона перебуває) живе разом із нею, маючи безпосередній стосунок до її долі. Цей простір, як і людина, являє собою певну цілісність із властивими їй характеристиками. Саме в цій суспільній реальності людині належить реалізувати себе, індивідуалізувати свою присутність у світі. Матеріалізуючись у соціальних інститутах, нормах поведінки, звичаях, традиціях, архітектурі, музиці, літературі та ін., суспільство регулює людську життєдіяльність. Належність до світу (суспільства), бажання людини жити «своїм» життям визначається тією частинкою суспільного буття, яку людина включила в себе як власне буття, як ту сферу індивідуального «життєвого світу», яка певним чином орієнтує людину у світі. Загальну картину такого індивідуального життєвого світу окремої людини в суспільстві можна уявити, якщо сформулювати систему основних соціально-психологічних мотивів і механізмів її поведінки. Саме цю актуальну проблему висвітлено в нашій статті.

Мета роботи – виділити й систематизувати різноманітні фактори прогнозування поведінки людини.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. При такому контексті соціально-психологічного

аналізу суспільної ситуації смисли суспільства й людського життя залежать від ситуації та від суб'єкта. Сенсоутворювальним елементом світу стає окрема людина. Завдяки суб'єктивному змісту, готівкова емпірична реальність, пережита людьми, перетворюється в реальність їхнього індивідуального життєвого світу. Із допомогою суб'єктивного змісту теоретично й духовно-практично світ у свідомості людини постає як цілісність. Переломлення окремою людиною через себе реалій навколишнього світу стають своєрідною «апріорною» обставиною розуміння норм, правил, традицій, інновацій, смислів пов'язаності світу в цілому. І це не тільки й не стільки «горизонтальне» розгортання смислів – цим «підвищуються в ранзі» активність людської свідомості й статус людської діяльності.

Для людини зрозуміти життєву реальність навколо неї – буття світу (суспільства) і своє власне індивідуальне унікальне буття – означає зрозуміти можливість створити його самому, індивідуально вибрати свій варіант суб'єктивного освоєння світу. Світ актуальний як нескінченно-можливий; і в цій своїй якості виступає в ролі не лише об'єкта, а й активного суб'єкта подій, які відбуваються в ньому. У життєвій і людській реальності закладено безліч можливостей. Їх реалізація – справа вільного зусилля кожної окремої людини. Індивід у своєму ставленні до світу не просто якимось тлумачить та оцінює світ, а й реалізовує в цьому своє ставлення до нього, власні внутрішні потенції. Важкий акт формування свого світу породжує відчуття унікальності свого «Я» й потребу в його психологічній оцінці. Центральним мотивом стає соціально-психологічний мотив самоствердження. Індивідуальне життя унікальне, оскільки людина самій собі зобов'язана своїм буттям.

Людина, у якій її власне існування виступає як внутрішня необхідність, як потреба, розширює об'єктивно задані межі часу, виявляючи поведінкову спрямованість особистості, яка вказує на головну її справу, – це справа постає базисом особистості. Базис, який утілюється в певній життєвій позиції, що дає змогу людині вибирати, чому присвятити себе й своє життя, та як робити щодня, щогодини. По-іншому складається життя людини, якщо вона дійсно знає, що для неї найважливіше, та відповідно до цього день у день управляє собою, роблячи те, що для неї справді має значення. Усвідомивши одного разу своє життєве кредо, людина знаходить основу для власної життєвої активності.

Як правило, соціально-психологічна теорія інтерпретує поведінку людини в суспільстві як цілераціональну. [2] Але із середини ХХ ст. в

розумінні цілераціональності суспільної поведінки індивіда відбулись істотні зміни. Якщо під метою розуміти щось психологічно реальне, то не вся людська поведінка буде «чисто» цілеспрямованою, вона включатиме й такі форми, які не вкладаються в цілераціональну модель. Цілераціональна побудова людської діяльності в цьому випадку збіднюватиме її, позбавляючи сенсу багато її елементів і періодів. Вітчизняні й зарубіжні соціологічні теорії схиляються до того, що цілераціональна модель людської діяльності потребує так званих «екзистенційних» перетворень, а саме: 1) процес визначення мети не має виноситися за межі діяльності; 2) раціональність не повинна інтерпретуватись однолінійно; 3) цілепокладання має трактуватися як системоутворювальний елемент діяльності зі складною структурою й специфічними механізмами функціонування; 4) найбільш узагальнюючим, вихідним механізмом визначення мети потрібно вважати наявність у людини в тій чи іншій формі та певною мірою деякого задуму, «плану життя», «життєвої мети», «проекту-мети», «проекту», «загального девізу свого буття» й т. ін. [4].

Усі ці «поправки» до механізмів і мотивів орієнтації людини в суспільстві припускають посилення на функціонування на рівні особистісних смислів, тобто тих індивідуалізованих значень вчинків і спонукань людини, об'єктивні, надіндивідуальні підстави яких глибоко приховані й унікально трансформовані людським «Я».

Отже, у результаті свідомих актів волі людиною в процесі її громадської діяльності здійснюється вільний (тобто детермінується насамперед індивідуально-внутрішніми обставинами) вибір самого себе, свого способу життя. Так народжується проект або задум життєвої й поведінкової орієнтації найбільш узагальненого рівня. І хоча він генетично багато в чому детермінований іншими механізмами, але актуалізовано він виступає для людини відправною точкою її життя.

Людська поведінка в такому розумінні – це не поведінка, «спрямована до мети», а поведінка, яка «спрямовується метою». Мета дає людині уявлення про бажані для неї результати дії, виражає певний рівень домагань. Людина визначається, передусім, через свої задуми й прагнення, вона завжди перебуває «попереді самої себе» (М. Хайдеггер). М. Вебер поняття «соціальної дії» також позначав як таку людську «поведінку, із якою діючий пов'язує певний суб'єктивний сенс» [1]. Самоспрямована поведінка має тенденцію замикати, вибудовувати світ (суспільство) навколо особистості. Формується вона прагненням набути або зберегти деякі якості чи внутрішні стани. Цей фактор може займати різне місце серед механізмів орієнтування, аж до центрального.

Протягом тривалого періоду в психології домінувала позиція що пояснювала поведінку людини переважно за допомогою особистісних факторів. При цьому соціальну ситуацію розглядали, як правило, як імпульс до дії, який актуалізував відповідну «особистісну рису», диспозицію.

Ще далі у своїх висновках пішов У. Мішел, котрий показав, що кореляція між оцінками рис особистості за стандартними вербальними шкалами й об'єктивними поведінковими проявами дуже низька. Отже, особистісні риси мають невелику прогностичну можливість [6].

Могутність впливу безпосередньої соціальної ситуації на поведінку (а отже, і на наукову можливість його передбачення) уперше доведено К. Левіним. Предметом його особливого інтересу була здатність ситуаційних чинників і соціальних маніпуляцій впливати на індивідуальну поведінку, що традиційно вважалася відображенням особистісних диспозицій і вподобань. Соціально-психологічні експерименти Левіна та його колег дали змогу обґрунтувати основне положення ситуаціонізму про те, що соціальний контекст пробуджує до життя потужні сили, які стимулюють або обмежують поведінку. Відзначено важливість для виконання завдань прогнозування поведінки принципу каналних факторів, що дає підставу встановити, чому одні ситуаційні фактори мають великий вплив, а інші – менший [3].

Трактуючи соціальну поведінку як функцію особистості й ситуації, роблячи акцент при цьому на особливу роль другого чинника, К. Левін уперше пов'язав воєдино ситуаційні та диспозиційні детермінанти поведінки й показав, що вплив будь-якої «об'єктивно» стимуляційної ситуації залежить від суб'єктивного значення, яке надавала їй особистість. Звідси – для конкретного індивіда потрібно враховувати, як він сам «визначає» ситуацію, інтерпретує, розуміє її як цілісну систему елементів [3].

Когнітивний феноменологічний підхід до пояснення й прогнозування поведінки, що йде від К. Левіна, зробив загальноприйнятим уявлення про те, що поведінка визначається не ситуацією, яка може бути описана «об'єктивно» чи за узгодженою думкою кількох спостерігачів, а ситуацією, яка існує суб'єктивно і яка дається суб'єкту в його переживаннях [5].

Вагомий внесок у розвиток цього подання зробили соціальні психологи інтеракціоністського напрямку, які довели, що самі ситуації тією самою мірою виступають функцією особистості, у якій поведінка є функцією ситуації. Експериментально встановлено, що люди

самі активно обирають ситуації на основі особистісних диспозицій, за допомогою категоризації та інтерпретації здійснюють їх визначення, конструюють й оцінюють їх у своїх когнітивних процесах, здатні змінювати ситуації своєю присутністю та поведінкою. Тим самим люди фактично самі створюють той соціальний світ, у якому вони живуть. Однак справедливе й зворотне: нестандартні ситуації можуть змінювати людей до невпізнання.

Сучасні американські послідовники К. Левіна Л. Росс і Р. Нісбетт, котрі узагальнили результати експериментальних досліджень, показали, що передбачуваності соціальної поведінки сприяє взаємодія особистісних і ситуаційних чинників. Водночас вони фундаментально обґрунтували тезу про те, що інформація про ситуаційні зміни важливіша для точного прогнозу поведінки людини, ніж знання її особистісних диспозицій [4].

У сучасній світовій психологічній науці в інтегративний особистісно-ситуаційний підхід до розуміння, пояснення й прогнозування поведінки зробили свій внесок і радянські психологи.

Деякі принципові методологічні ідеї висловив ще Л. Виготський, який запропонував розглядати особистісне та ситуаційне в єдності, висуваючи в якості її одиниці переживання людини, тобто її активне ставлення до ситуації [1].

Із подібним підходом співзвучне поняття особистісного сенсу, уведене в психологію О. Леонтьєвим, основні положення теорії установки Д. Узнадзе, концепція відносин особистості В. М'ясищева й запропоноване ним поняття значущої ситуації.

Виконана нами систематизація численних факторів, що забезпечують можливість прогнозування поведінки дійової особи, виглядає таким чином.

Ми розділили безліч чинників на три групи: особистісні, ситуаційні та фактори суб'єктивної інтерпретації ситуації. Остання група фактично об'єднує фактори перших двох і свідчить про те, як чинники ситуації репрезентуються у свідомості чинного суб'єкта та якого значення для нього набувають.

До особистісних факторів ми віднесли:

- цілі дійової особи (короткочасні й довготривалі);
- наміри;
- особливості цілісної системи уявлень про навколишній світ;
- судження про цінності, значимі ситуації;

– особливості особистісних установок, що сприяють їх впливу на поведінку (сила, ступінь особистісної значущості; стійкість із плином часу, вираженість та ін.);

– життєві стратегії;

– фактори соціального інтелекту (у тому числі й рівень розвитку та гнучкість механізму когнітивного оцінювання ситуацій);

– інтегральні особистісні характеристики (ступінь інтернальності; властивості «харді» – твердості, невразливості – або набутої безпорадності);

– традиційні «рисип особистості», що дають можливість передбачення поведінки лише за певних умов:

а) якщо прогноз ґрунтується на широкій і різноманітній сукупності минулих спостережень і націлений не так на поодинокі майбутні дії й результати поведінки, як на усереднені для майбутнього періоду;

б) якщо прогноз націлений на відносну ймовірність екстремальних результатів, а поведінка людини, до якої вона належить, у минулому була екстремальною (порівняно з поведінкою інших);

в) якщо прогноз ураховує базову частоту для сукупності індивідів (особливо якщо вона екстремальна) [4].

До ситуаційних факторів нами віднесено такі:

– групові норми й цінності;

– усвідомлення себе членом конкретної групи;

– групова згуртованість; «Корпоративний дух»;

– дискусія при груповому ухваленні рішення;

– груповий тиск на особистість;

– соціальний тиск із боку неформальної референтної групи;

– когнітивний дисонанс між поглядами індивіда й групи;

– соціальна фацілітація та дифузія відповідальності;

– групова поляризація думок;

– стиль лідерства (керівництва);

– соціально-психологічний клімат (атмосфера) у групі;

– конкуренція (міжособистісна й міжгрупова);

– конфлікт (міжособистісний і міжгруповий);

– характерні патерни групової поведінки;

– компетентність, підготовленість членів групи;

– соціальні ролі й експектації;

– рольова невизначеність;

– рольове перевантаження (недовантаження);

– рольовий конфлікт;

- ступінь складності та структурованості розв’язуваної задачі;
 - зовнішні спонукальні фактори: загроза, примус, обіцяна винагорода, публічне схвалення, особисте звернення з проханням і т. ін.;
 - «канальні» чинники (наявність конкретного поведінкового каналу для реалізації наміру);
 - феномен дрібної поступки (ситуація «нога в дверях»);
 - ізоляваність від соціуму;
 - фактори соціального макросередовища: культурні цінності, норми, звичаї макросередовища; екологічні, економічні й технологічні чинники.
- До групи факторів суб’єктивної інтерпретації ситуації ми включили:
- упевненість діяча в особистому виборі ситуації та поведінки в ній або в змушеній покорі обставинам;
 - інтерпретація й оцінка подій та факторів соціального кола дійовою особою крізь призму цілей та намірів;
 - використання механізму когнітивного оцінювання для віднесення ситуації до того чи іншого типу;
 - особиста значущість ситуації;
 - використання при інтерпретації ситуації критеріїв соціального порівняння, «середнього рівня порівняння», «рівня порівняння альтернатив»;
 - вплив на суб’єктивну інтерпретацію ситуації помилок каузальної атрибуції (фундаментальної помилки, «хибного консенсусу», «ілюзорних кореляцій»).

На завершення доречно виділити ті умови, які сприяють ефективності прогнозування поведінки дійової особи.

Наявність у спостерігача знання психологічних закономірностей прогнозування поведінки індивіда.

Співдружність самооцінки діяча з оцінкою його особистості та поведінки з боку спостерігача.

Співдружність інтерпретації об’єктивних факторів ситуації зі сторін спостерігача й діяча.

Урахування спостерігачем факторів зміни та нестійкості суб’єктивної інтерпретації діячом ситуації.

Здатність спостерігача зробити логічну поправку на невизначене.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Ми систематизували численні фактори прогнозування експліцитної поведінки. Не всі з них здійснюють однаковий вплив на передбачуваність майбутніх

дій індивіда, оскільки не всі є відносно стійкими та виступають потужними детермінантами поведінки. Однак усі ці фактори взаємопов'язані та можуть посилювати один одного.

Для спостерігача, озброєного знаннями наукової психології, необхідний аналіз усієї системи факторів поведінки діючої особи – і спонукальних, і стримуючих її активність. Саме зайва детермінованість поведінкових актів досліджуваного індивіда дає підставу робити загалом адекватні передбачення його поведінки на майбутнє.

Описану вище систему основних соціально-психологічних мотивів і механізмів поведінки людини в суспільстві слід розуміти, як систему деяких вихідних принципів реалізації індивідом своєї суспільної сутності в сучасному світі початку ХХІ ст., як деяку життєву стратегію людини.

Отже, мотиви й механізми людської життєдіяльності на сучасному етапі розвитку психологічної думки в цілому інтерпретуються як такі, які забезпечують утворення та відтворення сукупного життєвого ресурсу людини (під яким розуміємо чотири складники: енергію, час, природні переваги, тобто здатності, і соціальні переваги). Передбачаємо, що людина «не знає» свого сукупного ресурсу, не завжди може його оцінити, але певне уявлення про нього вона має; і саме воно є тим підґрунтям, що визначає характер та рівень домагань. Також воно формує й спрямовує певним чином соціальну поведінку людини; воно орієнтоване на соціальні предмети й відносини (а не на психологічні стани), тому перетворює людину на члена суспільства, а не лише ізольованого автора свого «Я». У цьому полягає незмінний фон сучасних соціально-психологічних концепцій людської поведінки в суспільстві.

Література

1. Вебер М. Избранные произведения : пер. с нем. / М. Вебер. – Москва : [б. и.], 1990. – С. 117.
Veber M. Izbrannyye proizvedeniya : per. s nem. / M. Veber. – Moskva, 1990. – P. 117.
2. Наумова Н. Ф. Социологические и психологические аспекты целенаправленного поведения / Н. Ф. Наумова. – Москва : [б. и.], 1988. – 200 с.
Naumova N. F. Sotsiologicheskiye I psikhologicheskiye aspekty tselenapravlennoy povedeniya / N. F. Naumova. – Moskva, 1988. – 200 p.
3. Левин К. Теория поля в социальных науках / К. Левин. – Санкт-Петербург : 2000. – 368 с.
Levin K. Teoriya polya v sotsial'nykh naukakh / K. Levin. – SPb, 2000. – 368 p.
4. Росс Л., Нисбетт Р. Человек и ситуация: уроки социальной психологии / Л. Росс, Р. Нисбетт. – Москва : Аспект Пресс, 1999. – 429 с.

Ross L., Nisbetg R. Chelovekисituatsiya: Urokisotsial'noypsikhologii / L. Ross, R. Nisbetg. – Moskwa : Aspekt Press, 1999. – 429 p.

5. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность : в 2-х т. : пер. с нем. / Х. Хекхаузен. – Москва : [б. и.], 1986. – 860 с.

Khekkhauzen X. Motivatsiya I deyatel'nost' : v 2-kh t. : per. s nem. / K. H. Khekkhauzen. – Moskva, 1986. – 860 p.

6. Mishel W. Personality and assessment / W. Mishel. – New York, 1968. – 176 p.

УДК 159.923.2 : 378,1 : 61

Ж. П. Вірна, А. І. Галян

Revised: September 20, 2017

Revised: October 14, 2017

Accepted: November 9, 2017

ОСОБИСТІСНІ РЕСУРСИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: КОНЦЕПЦІЯ ТА ЕМПІРИЧНА ВЕРИФІКАЦІЯ

У статті розкрито вивчення особистісних ресурсів адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності. Розроблено та обґрунтовано теоретичну концептуальну модель адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності. Емпірично визначено структуру мотиваційно-ціннісного, регуляторного й емотивного особистісних ресурсів адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності. Окреслено сутність і зміст психологічних ресурсів для забезпечення ефективної адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності. Розширено поняття «особистісний ресурс адаптації» та уточнено поняття «адаптація», конкретизовано їхні онтологічний і феноменологічний аспекти. Запропоновано типологію особистісних ресурсів адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності та встановлено її психологічний зміст. Визначено особливості й закономірності прояву особистісних ресурсів адаптації майбутніх медичних працівників. Набули подальшого розвитку ідеї особистісного становлення та розвитку суб'єкта діяльності як відкритої системи, здатної до самоорганізації й саморозвитку, внутрішні особистісні утворення та норми соціального й професійного середовища яких взаємодіють між собою. На основі виведених закономірностей і змісту типології обґрунтовано можливість цілеспрямованого супроводу розвитку особистісних ресурсів майбутніх медичних працівників як складової частини їхнього професійного становлення.

Ключові слова: адаптація, адаптивність, адаптованість, адаптаційний потенціал, особистісні ресурси, адаптація, типи особистісних ресурсів адаптації.